

TÜRLERİNE GÖRE TRANSFER HARCAMALARININ EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: TÜRKİYE İÇİN BİR UYGULAMA

THE EFFECT OF TRANSFER EXPENDITURES TYPES ON ECONOMIC GROWTH: AN ANALYSIS FOR TURKEY

Buket ALTINÖZ⁽¹⁾, Mehmet ALTUNTAŞ⁽²⁾

Öz: Çalışmanın amacı Türkiye’de 1991-2016 dönemindeki transfer harcamalarının ekonomik büyümeye etkisinin araştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda transfer harcamaları sosyal güvenlik harcamaları, iç ve dış borç faiz ödemeleri ve diğer transferler olarak sınıflandırılarak yıllık GSYH artış oranı üzerine etkileri ARDL sınır testi ile analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar hem kısa hem de uzun dönemde ekonomik büyüme üzerinde sosyal güvenlik harcamalarının pozitif bir etkisi olduğunu göstermiştir. Diğer taraftan kısa dönemde iç borç faiz ödemelerinin ekonomik büyümeyi azalttığı tespit edilmiştir. İç borç faiz ödemelerinin kısa dönemde ortaya çıkardığı bu etki sosyal güvenlik harcamalarının gerek kısa gerekse uzun vadeli pozitif etkisinden daha büyüktür.

Anahtar Kavramlar: Transfer Harcamaları, Ekonomik Büyüme, ARDL, Türkiye.

Abstract: The aim of this study is to investigate the effect of transfer spending on economic growth in Turkey period from 1991 to 2016. For this purpose, transfer expenditures are classified as social security expenditures, internal and external debt interest payments, other transfers and the effects on the annual GDP growth rate is analyzed by the ARDL bound analysis. The results illustrate that social security expenditures have a positive effect on economic growth both short and long run. On the other hand, domestic debt interest payments negatively affect economic growth in the short run. The effect of domestic debt interest payments in the short run is greater than the positive effect of both and long run social security expenditures.

Keywords: Transfer Expenditures, Economic Growth, ARDL, Turkey.

JEL: Q11; H53; C22.

1. Giriş

Dünya üzerinde geçmişten günümüze birçok ülkenin başlıca iktisadi hedefleri arasında yer alan sürekli ve kalıcı bir ekonomik büyümenin sağlanması konusu ve ekonomik büyümeye etkisi olabilecek faktörlerin belirlenmesi bu alanda oldukça geniş bir literatür ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda devletin ekonomideki yeri ve kullandığı araçlar ile ekonomiye müdahalesinin büyümeye olan etkileri pek çok çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Hükümetin önemli bir müdahale aracı olan kamu harcamalarının bileşiminde yer alan transfer harcamaları, genel olarak devletin karşılığında herhangi bir mal veya

⁽¹⁾ Nişantaşı Üniversitesi, Nişantaşı Meslek Yüksekokulu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları;

buket.altinoz@nisantasi.edu.tr; ORCID: 0000-0002-4276-4821

⁽²⁾ Nişantaşı Üniversitesi, Nişantaşı Meslek Yüksekokulu, Lojistik; mehmet.altuntas@nisantasi.edu.tr; ORCID: 0000-0003-2040-3168

Geliş/Received: 03-12-2019; Kabul/Accepted: 07-10-2020

hizmet satın almadığı harcamalar olarak tanımlanabilir. Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik ödemeleri, iktisadi ve mali transferler ile borç faiz ödemeleri önemli transfer harcaması türlerindedir. Türkiye’de 2004 yılında Analitik Bütçe Sınıflandırma sistemine geçilmesi ve harcamaların kurumsal, fonksiyonel, ekonomik ve finansman tipi sınıflandırma şeklinde ayrıma tabi tutulmasına imkân verirken, ekonomik sınıflandırmadaki harcamalar 1973-2004 yılları arasında geçerli olan Program Bütçe Sistemindeki gibi cari, yatırım ve transfer harcamaları şeklinde gruplandırılmamaktadır. Dolayısıyla transfer harcamalarını diğer kamu harcamalarından kesin bir şekilde ayırt etmenin güçlüğü bu harcama grubunun ekonomik büyüme üzerindeki etkisini tespit etmeye yönelik Türkiye için yapılan çalışma sayısını sınırlamıştır. Bu nedenle çalışmanın hipotezi literatürde yer alan çeşitli ülke örneklemeleri için yapılmış çalışmalardan yola çıkılarak oluşturulmuştur. Bu doğrultuda yapılan çalışmalarda yaygın olarak hükümet transferlerinin sosyal koruma ile ekonomik verimlilik arasında bir pazarlık niteliğinde olması nedeniyle ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkileyeceği görüşüne rastlanmaktadır (Churchill ve Yew, 2017:270). Böylece transfer harcamaları ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu hipotezi doğrultusunda çalışmanın amacı, transfer harcamalarının ekonomik büyümeye nasıl bir etkide bulunacağını araştırılmasıdır. Çalışmada bu konuda Türkiye için yapılmış olan araştırmaların sınırlı olması nedeniyle söz konusu literatüre katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca transfer harcamalarının sosyal güvenlik harcamaları, iç ve dış borç faiz ödemeleri ve diğer transferler şeklinde gruplandırılarak her bir transfer harcaması türünün etkisinin tespit edilmesi ile de literatüre katkı sağlanacaktır.

Transfer harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini Türkiye açısından ele alan bu çalışma esas olarak dört bölümden oluşmaktadır. Öncelikle konunun önemi ve çalışmanın amacının belirtildiği giriş kısmı yer almaktadır. İkinci kısımda devlet transferlerinin ekonomik büyümeye yönelik etki kanalları teorik çerçevede ele alınmıştır. Üçüncü kısımda konu ile ilgili mevcut literatür incelenmiş ve söz konusu ilişkinin sınırdığı çalışmalar hakkında detaylı bilgi verilmiştir. İzleyen bölümde çalışmada kullanılan veri seti ve analiz yöntemi belirtilmiş, söz konusu ilişki Türkiye için 1991-2016 verileri kullanılarak test edilmiş, ardından analiz sonucunda elde edilen bulgular anlatılmıştır. Son olarak çalışmanın sonuç kısmında elde edilen bulgulara yönelik genel yorumlar ve genel politika çıkarımlarına yer verilmiştir.

2. Transfer Harcamalarından Ekonomik Büyümeye Doğru Potansiyel Etki Kanalları

Hükümet transferlerinin ekonomik büyümeye etkisi farklı etkileşim mekanizmaları ile ortaya çıkabilmektedir. İktisat yazınında emeklilik dönemindeki tüketim için aktif çalışma yıllarında yapılacak tasarrufların önemi kabul edilmektedir. Sosyal güvenlik ödemeleri çalışılmayan dönem tüketimlerini karşılayacak bir gelir olması niteliği ile söz konusu tasarrufların azalmasına yol açmaktadır. Tasarruflardaki bu azalış ise sermaye birikiminin oluşumunu zedeleyerek büyümeyi olumsuz yönde etkilemektedir (Feldstein, 1974:906). Sosyal güvenlik sisteminin büyümeye olumlu etkisi yönündeki karşıt bir yaklaşım sosyal güvenliğin çocuk başına beşeri sermaye yatırımını artırarak ekonomik büyümeyi hızlandıracağı şeklindedir (Zhang, 1995:210). Dolayısıyla devletin sosyal güvenlik harcamaları geleceğe yönelik bir

garanti niteliğinde olması ile hane halkının tasarruf eğilimini azaltırken, bir beşeri sermaye yatırımı olması yönü ile olumlu etkiler ortaya çıkarmaktadır.

Bir başka transfer harcaması türü kamu emeklilik fonlarıdır. Yaşam döngüsü modelinden yola çıkarak yapılan bazı çalışmalarda (Kuhn ve Davies, 1987; Philipson ve Becker, 1998) sosyal güvencenin daha uzun yaşam süresi ve yaşam boyu harcamaların gerçekleştirilebilmesi için yapılacak olan sağlık harcamalarını teşvik ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla uzun vadede ekonomik performans üzerinde olumlu bir etki söz konusu olacaktır. Öte yandan emeklilik ve sağlık sübvansiyonlarının yaşam beklentisini artırırken, tasarrufları ve gelecekteki üretimleri olumsuz yönde etkileyeceği görüşü de literatürde yer almaktadır (Zhang vd., 2006:87). Sonuçta kamu emeklilik fonları gibi sosyal güvenceler insanların yaşam ömrünü uzatmanın ötesinde tasarruflar aracılığıyla ekonomiye farklı şekillerde etki edebilecek bir transfer türüdür.

Hükümet transferlerinin bir başka işlevi gelir eşitsizliğini azaltmaktır. Bu tür transferler yüksek gelirli ve düşük gelirli kesim arasındaki kaynak dağılımını değiştirerek eşitsizliği azaltır. Ancak böyle bir transferi finanse etmek için başvurulacak vergiler işgücü arzını ve tasarrufları azaltmaktadır. Bu şekilde çalışmayı ve yatırımlara teşviki azaltan vergiler kaçınılmaz olarak büyümeye olumsuz yönde etki etmektedir (Churchill ve Yew, 2017:271). Buna karşılık daha düşük bir yeniden dağıtım oranının beşeri veya fiziksel sermayeye yapılan yatırımlarla ilgili servet kısıtlamaları nedeniyle gelecek gelir eşitsizliğini artırması olasıdır (Benabou, 2000:119). Dolayısıyla sosyal transfer mekanizmaları genel gelir dağılımı adaletsizlikleri ve gruplar arasındaki gelir dinamiklerindeki artışın önlenmesinde önemli bir rol oynarken, sosyal istikrarı sağlayıp politik karışıklıkları azaltma aracılığıyla bir sonraki dönemde güçlü bir büyüme performansı ile sonuçlanacaktır (Keane ve Prasad, 2000:25).

Türk bütçe sisteminde sosyal ve mali transferlerden farklı olarak borç faiz ödemeleri transfer harcaması olarak değerlendirilmektedir. Faiz ödemelerinin ekonomiye olan yansımaları oldukça çeşitli ve karmaşıktır. Transfer harcamaları içerisinde borç faiz ödemelerinin ağırlığının fazla olması ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkilerken (Yılmaz ve Kaya, 2005:268), devlete borç veren ekonomik birime göre sonuçlar farklılık gösterebilmektedir.

3. Literatür İncelemesi

Bir önceki bölümde yapılan açıklamalar transfer harcamaları ile ekonomik büyüme arasında farklı etkileşim kanalları olabileceğini ve bu harcama türünün ekonomik büyümeye etkisinin pozitif, negatif veya nötr olabileceğini ima etmektedir.

Öncelikle uluslararası literatür araştırması yapılarak konuya ilişkin yapılmış ve yapılacak olan analizlerin temeli niteliğindeki erken dönem çalışmalar incelenmiştir. Korpi (1985) 18 OECD ülkesine ait 1950-1973 dönemi verileri ile bir panel regresyon analizi yapmış ve refah devleti harcamalarının ekonomik büyümeyi olumsuz yönde etkileyeceğine dair bir sonuca ulaşmamıştır. Landau (1985) 16 gelişmiş ülke için 1952-1976 verilerini kullanarak yaptığı analiz sonucunda transfer harcamalarının büyümeye olumsuz etkisinin diğer harcamalara göre daha az olduğu ifade edilmiştir. Landau (1986) 1960-1980 dönemi verilerini kullanarak 65 az

gelişmiş ülke için yaptığı çalışma sonucunda ise transfer harcamalarının ekonomik büyümeyi etkilediğine dair anlamlı kanıtlar elde edilememiştir.

Barro (1989) 98 ülkeye ait 1960-1985 dönemi verilerini kullanarak bir analiz yapmıştır. Yapılan panel veri regresyon analizi sonucunda hükümet transferlerinin büyümeye olumlu etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sala-i Martin (1995) gelişmiş ve gelişmekte olan 75 ülke için 1970-1985 dönemi verileri ile yaptığı analizde benzer sonuçlara ulaşmıştır. Miller ve Russek (1993) gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere ait 1975-1984 dönemi verileri ile bir panel veri analizi yapmış ve negatif yönlü bir ilişki tespit etmişlerdir. Persson ve Tabellini (1994) OECD ülkeleri için En Küçük Kareler yöntemini kullanarak yaptıkları analizde transferlerin büyüme üzerinde anlamlı bir etkisi olduğuna yönelik bulgulara rastlamamışlardır. Hansson ve Henrekson (1994) 1970-1987 dönemine ait az gelişmiş ülke verilerinden hareketle bir panel regresyon uygulamışlardır. Analiz sonucunda transfer harcamalarından ekonomik büyümeye doğru istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varmışlardır.

Cashin (1995) 23 gelişmiş ülke için 1971-1988 dönemi verileri ile yaptığı analiz sonucunda transfer harcamalarının ekonomi büyümeyi pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Singh ve Weber (1997) gelişmiş bir ülke grubunu ele alarak 1950-1994 yılları arasındaki verilerle yaptığı analiz sonucunda iki değişken arasında pozitif yönlü fakat istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki tespit etmişlerdir. Benzer sonuçlara Diamond (1998) bir az gelişmiş ülke grubuna ait 1980-1985 dönemi verileri ile ve Enrich ve Zhong (1998) gelişmiş ve gelişmekte olan 49 ülkenin 1960-1989 verilerini kullanarak ulaşmışlardır. Kneller vd. (1999) ise 1970-1995 dönemi için 22 OECD ülkesine yönelik yaptıkları regresyon analizi sonucunda transfer harcamalarının büyümeyi olumsuz olarak etkileyeceğini ifade etmişlerdir.

Belletini ve Ceroni (2000) sosyal güvenlik harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 61 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke grubu ve 20 sanayileşmiş ülke için araştırmışlardır. 1960-1990 dönemi için yapılan analizde iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Auteri ve Constantini (2004) 20 İtalyan bölgesinin 1970 ile 1995 yılları arasındaki verilerini kullanarak yaptıkları analizde kamu transferlerinin ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği konusunda anlamlı sonuçlar elde edememişlerdir. Gupta vd. (2005) 39 düşük gelirli ülkenin 1990-2000 dönemi verileri ile yaptıkları analizde istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşamamışlardır. Afonso ve Furceri (2010) OECD ve Avrupa Birliği ülkelerinden oluşan 28 ülkenin 1974-2004 verileri ile bir analiz yapmışlardır. Buna göre transferler yalnızca Avrupa Birliği ülkelerinde büyüme üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Afonso ve Jalles (2013) seçilmiş gelişmiş ve gelişmekte olan ülke grubunun 1970-2008 verilerini kullanarak yaptıkları analizde ise istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşamamışlardır.

Türkiye için yapılmış çalışmalar da uluslararası literatürle benzer şekilde iki değişken arasındaki ilişkiye yönelik farklı sonuçlara sahiptir. Kar ve Taban (2003) Türkiye'ye ait 1971-2000 yılları arasındaki verilerden hareketle kamu harcamalarının dağılımının ekonomik büyümeye etkisini bir eş bütünlüşme analizi ile araştırmışlardır. Yapılan analiz sonucunda sosyal güvenlik harcamalarının ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Yılmaz ve Kaya (2005) 1975-2003 dönemi Türkiye verileri ile yaptıkları analizde büyük

çoğunluğu borç faiz ödemelerinden oluşan transfer harcamaları ile ekonomik büyüme arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşmışlardır. Arısoy (2005) 1950-2003 dönemine ait verilerle bir Engle-Granger ve Johansen eş bütünleşme testleri uygulamışlardır. Uzun dönemde ekonomik büyümeden cari, yatırım, transfer ve transfer dışı harcamalara doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Ayrıca harcamaların yatırım, cari ve transfer olarak ekonomik tasnife göre ele alındığı bu çalışmada transfer harcamalarının ekonomik büyümede önemli bir rol oynamadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Altay ve Altın (2008) yaptıkları çalışmada 1985-2005 dönemini kapsayan yıllık veriler kullanmışlardır. Elde edilen sonuçlarda transfer harcamalarındaki artışın ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkileyeceği görülmüştür. Başar vd. (2009) 1975 ile 2005 yılları arasındaki dönem ele alınmıştır. ARDL sınır testi yaklaşımının uygulandığı analiz sonuçlarına göre cari, yatırım ve transfer harcamaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aytaç ve Güran (2010) 1987-2005 dönemi verilerini kullanarak bir VAR analizi uygulamışlardır. Analiz sonucunda ekonomik büyüme ile transfer harcamaları arasında bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır. Arısoy vd. (2010) 1960-2005 dönemi için sosyal harcama bileşenlerini ekonomik büyüme ile olan etkileşimlerini analiz etmişlerdir. Johansen-Juselius eş bütünleşme testinin uygulandığı çalışmada transfer harcaması niteliğinde olan sosyal koruma harcamalarının ekonomik büyümeye olumlu etkide bulunduğu yönünde sonuçlar elde edilmiştir.

Yüksel ve Songur (2011) 1980-2010 dönemi için eş bütünleşme ve nedensellik analizleri uygulamışlardır. Söz konusu çalışmada kamu harcamaları cari, yatırım, borç faiz ödemeleri ve diğer transfer harcamaları şeklinde ayrıma tabi tutulmuştur. Analizden elde edilen sonuçlara göre ekonomik büyüme faiz ödemeleri hariç diğer tüm seriler ile eş bütünleşik iken, diğer transfer harcamaları ile ekonomik büyüme arasında herhangi bir nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır. Gül ve Yavuz (2011) 1963-2008 verileri ile söz konusu ilişkiyi tespit etmek amacıyla birim kök testi, eş bütünleşme testi ve Granger nedensellik testi uygulamışlar ve transfer harcamalarından ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisine ulaşmışlardır. Kanca (2011) 1980-2008 dönemine ait verilerle uyguladığı Engle-Granger eş bütünleşme ve Granger nedensellik testi sonuçlarına göre kısa dönemde cari, yatırım ve transfer harcamalarından oluşan kamu harcamaları GSMH'yı artırmaktadır.

Mızırak ve Üçler (2012) Türkiye'de kamu harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 1970-2009 dönemi verilerini kullanarak ARDL sınır testi yöntemi ile analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda transfer harcamalarının büyüme üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Yilgör vd. (2012) 1980-2010 dönemi verileri ile VAR analizi uygulamışlardır. Analiz sonucunda cari, transfer ve toplam harcamalardan ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik olduğunu sonucuna varmışlardır. Korkmaz (2013) Türkiye'ye ait üç aylık verilerden hareketle 1998:01-2011:04 dönemi için kamu harcamaları ile ekonomik büyüme ilişkisini incelemiştir. Granger nedensellik analizinin uygulandığı çalışma sonuçlarına göre kamu harcamaları ekonomik büyüme üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiye sahiptir. Olumsuz etki iç borçlanma kanalı ile ortaya çıkmaktadır. Buna göre özel sektör fon arzındaki daralma ve faiz oranlarındaki artış özel sektör yatırımlarının azalmasına neden olabilir. Kolçak vd. (2015) 1984-2014 yılları

arasındaki verilerden hareketle VAR analizi uygulamışlardır. Analiz sonucunda transfer harcamalarının GSYH'ı çok fazla etkilemediği sonucuna ulaşmışlardır.

Dişbudak (2017) 2002-2014 dönemi verilerinden hareketle en küçük kareler yöntemi uygulamıştır. Çalışma sonucunda sosyal harcamalar ve ücret artışlarının gelir dağılımı ve böylece refahı olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir. Tulumce ve Yayla (2017) söz konusu ilişkiyi 1988-2010 dönemi için VAR ve Granger nedensellik analizleri ile test etmişlerdir. Analizden elde edilen bulgular transfer harcamalarının yüzde 40'ının büyüme ile, büyümenin yüzde 12'sinin ise transfer harcamaları ile açıklandığı yönündedir. Sosyal güvenlik harcamalarının büyümeye etkisi ise negatiftir. Tulumce ve Zeren (2017) Türkiye'nin 1974-2014 yılları arasındaki verilerini kullanarak bir asimetrik nedensellik testi uygulamışlardır. Analiz sonucunda transfer harcamalarından büyümeye doğru bir nedensellik tespit edilememiştir. Yavuz ve Ergen (2017) 1975-2014 verileri ile uyguladıkları VAR analizi ile transfer harcamalarındaki yüzde 1 'lik bir artışın ekonomik büyümede yüzde 1.28 oranında bir azalışa yol açtığını gözlemlemişlerdir.

Tablo 1. Ampirik Literatür Özeti

Çalışma	Ülke	Dönem	Yöntem	Bulgular
Korpi (1985)	18 OECD ülkesi	1950-1973	Panel regresyon	Refah devleti harcamaları ekonomik büyümeyi negatif yönde etkiler.
Landau (1985)	16 gelişmiş ülke	1952-1976	Panel regresyon	Transfer harcamaları büyümeyi olumsuz yönde etkiler.
Landau (1986)	65 az gelişmiş ülke	1960-1980	EKK	İstatistiksel olarak anlamlı sonuçlara ulaşamamıştır.
Barro (1989)	98 ülke	1960-1985	Panel regresyon	Transfer harcamaları büyümeyi olumlu yönde etkiler.
Sala-i Martin (1995)	75 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke	1970-1985	EKK	Transfer harcamaları büyümeyi olumlu yönde etkiler.
Miller ve Russek (1993)	44 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke	1975-1984	Panel regresyon	Transfer harcamaları ile büyüme arasında negatif yönlü bir ilişki vardır.
Persson ve Tabellini (1994)	OECD ülkeleri	1830-1850 ve 1970-1985	EKK	Anlamlı sonuçlara ulaşamamışlardır.
Hansson ve Henrekson (1994)	14 OECD ülkesi	1970-1987	Panel regresyon	Transfer harcamaları ekonomik büyümeyi negatif yönde etkiler.
Cashin (1995)	23 gelişmiş ülke	1971-1988	Panel regresyon	Transfer harcamaları ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkiler.
Singh ve Weber (1997)	Gelişmiş ülke grubu	1950-1994	EKK	İki değişken arasındaki pozitif, fakat istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.
Diamond (1998)	Az gelişmiş ülke grubu	1980-1985	EKK	İki değişken arasındaki pozitif, fakat istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.
Enrlich ve Zhong (1998)	49 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke	1960-1989	Panel regresyon	İki değişken arasındaki pozitif, fakat istatistiksel olarak anlamsız bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.
Kneller vd. (1999)	22 OECD ülkesi	1970-1995	Panel regresyon	Transfer harcamaları büyümeyi negatif yönde etkiler.
Belletini ve Ceroni (2000)	61 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ve 20 sanayileşmiş ülke	1960-1990	Panel veri, EKK, İki Aşamalı EKK, Genelleştirilmiş EKK	İki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü ilişki vardır.

Auteri ve Constantini (2004)	20 İtalyan bölgesi	1970-1995	Panel veri, EKK	Anlamli sonuçlar elde edememişlerdir.
Gupta vd. (2005)	39 düşük gelirli ülke	1990-2000	Panel regresyon	Anlamli sonuçlar elde edememişlerdir.
Afonso ve Furceri (2010)	28 OECD ve AB ülkesi	1974-2004	Panel regresyon	Transferler sadece AB ülkelerinde büyümeyi olumlu yönde etkiler.
Afonso ve Jalles (2013)	Gelişmiş ve gelişmekte olan ülke grubu	1970-2008	Panel veri, Granger nedensellik analizi	Anlamli sonuçlar elde edememişlerdir.
Kar ve Taban (2003)	Türkiye	1971-2000	Engle-Granger eş bütünleşme analizi	Sosyal güvenlik harcamaları ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkiler.
Yılmaz ve Kaya (2005)	Türkiye	1975-2003	Regresyon analizi	Transfer harcamaları ile ekonomik büyüme arasında negatif yönlü ilişki vardır.
Arısoy (2005)	Türkiye	1950-2003	Engle-Granger ve Johansen eş bütünleşme analizleri	Transfer harcamaları ekonomik büyümede önemli rol oynamamaktadır.
Altay ve Altın (2008)	Türkiye	1985-2005	İki sektörlü üretim fonksiyonu	Transfer harcamaları ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkiler.
Başar vd. (2009)	Türkiye	1975-2005	ARDL	Cari, yatırım ve transfer harcamaları ile büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki yoktur.
Aytaç ve Güran (2010)	Türkiye	1987-2005	VAR analizi	Büyüme ile transfer harcamaları arasında bir nedensellik ilişkisine rastlanmamıştır.
Arısoy vd. (2010)	Türkiye	1960-2005	Johansen-Juselius eş bütünleşme analizi	Sosyal koruma harcamaları ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkiler.
Yüksel ve Songur (2011)	Türkiye	1980-2010	Engle-Granger eş bütünleşme testi, Granger nedensellik testi	Transfer harcamaları ile ekonomik büyüme arasında bir nedensellik ilişkisi bulunmamaktadır.
Gül ve Yavuz (2011)	Türkiye	1963-2008	Johansen eş bütünleşme analizi, Granger nedensellik analizi	Transfer harcamalarından ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi vardır.
Kanca (2011)	Türkiye	1980-2008	Engle-Granger eşbütünleşme, Granger nedensellik testi	Kısa dönemde pozitif yönlü bir ilişki vardır.
Mızırak ve Üçler (2012)	Türkiye	1970-2009	ARDL	Transfer harcamalarının büyüme üzerinde negatif yönlü etkisi vardır.
Yilgör vd. (2012)	Türkiye	1980-2010	VAR analizi	Cari, transfer ve toplam harcamalardan ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi vardır.
Korkmaz (2013)	Türkiye	1980:01-2011:04	Granger nedensellik analizi	İç borçlanma arttıkça yatırımlar azalır ve böylece büyümeye olumsuz bir etki ortaya çıkar.
Kolçak vd. (2015)	Türkiye	1984-2014	VAR analizi	Transfer harcamalarının GSYH üzerinde çok fazla etkisi olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.
Dişbudak (2017)	Türkiye	2002-2004	EKK	Sosyal harcamalar refahı olumlu yönde etkiler.
Tülümce ve Yayla (2017)	Türkiye	1988-2010	VAR ve Granger nedensellik analizi	Büyümenin % 12'si transfer harcamaları ile açıklanmaktadır.
Tülümce ve Zeren (2017)	Türkiye	1974-2014	Asimetrik nedensellik testi	Transfer harcamalarından büyümeye doğru bir nedensellik tespit edilememiştir.
Yavuz ve Ergen (2017)	Türkiye	1975-2014	VAR	Transfer harcamalarındaki % 1'lik artış büyümeyi % 1.28 oranında azaltır.

4. Veri Seti, Model ve Ekonometrik Metodoloji

Çalışmada transfer harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi Türkiye'ye ait 1991-2016 dönemi için yıllık veriler kullanılarak test edilmiştir. GSYH'ye etkisi bakımından analize dâhil edilen temel açıklayıcı değişken niteliğindeki transfer harcamalarına ait veriler Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü "Bütçe Gerçekleşmeleri ve Bütçe Büyüklükleri" istatistiklerinden, bağımlı değişken olarak kullanılan yıllık GSYH artış oranları ise Dünya Bankası veri tabanından temin edilmiştir. 2004 yılında analitik bütçe sınıflandırmasına geçilmiş olması nedeniyle veriler 1991-2003 dönemi transfer harcamaları ve 2004-2016 dönemi transfer harcamaları olarak iki ayrı dönem için elde edilmiş ve sosyal güvenlik ödemeleri, iç ve dış borç faiz ödemeleri ve diğer transferler şeklinde bir gruplandırma yapılmıştır. Söz konusu transfer harcaması türleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi incelemek için temel model şu şekilde oluşturulmaktadır:

$$\log_gsyh_t = \alpha_i + \beta_1 \log_sgh_gsyh_t + \beta_2 \log_ibf_gsyh_t + \beta_3 \log_dbf_gsyh_t + \beta_4 \log_dt_gsyh_t + \mu_t \quad (1)$$

Tüm değişkenler modele logaritmik olarak dâhil edilmiştir. Bağımlı değişken (\log_gsyh_t) yıllık GSYH artış oranını ifade etmektedir. Transfer harcamasını temsil eden tüm bağımsız değişkenlerin GSYH içindeki payı hesaplanmış olup, sırasıyla sosyal güvenlik harcamaları ($\log_sgh_gsyh_t$), iç borç faiz ödemeleri ($\log_ibf_gsyh_t$), dış borç faiz ödemeleri ($\log_dbf_gsyh_t$) ve diğer transfer harcamalarıdır ($\log_dt_gsyh_t$). Diğer transfer harcamaları 2004 öncesi dönem için BUMKO istatistiklerinden elde edilmiş, 2004 yılı sonrası için ise sosyal güvenlik ödemeleri ve borç faiz ödemelerinin dışındaki transfer harcaması kalemleri olan cari transferler ve sermaye transferlerinin toplanması ile hesaplanmıştır.

Söz konusu ilişkiyi analiz etmek için çalışmada ARDL sınır testi yaklaşımı uygulanmıştır. Pesaran vd. (2001) tarafından geliştirilen bu yaklaşım kısa ve uzun dönem ilişkileri analiz etmeyi sağlamaktadır. Ayrıca yöntemi diğer eş bütünleşme testlerinden ayıran önemli bir özelliği serilerin farklı derecelerde durağan olmaları durumunda ve serilere önceden birim kök testi yapılmaması durumunda da uygulanabilir olmasıdır. Bu avantajlar doğrultusunda ARDL modeli şu şekilde oluşturulmaktadır:

$$\Delta \log_gsyh_t = \alpha + \sum_{i=1}^z \beta_{1i} \Delta(\log_sgh_gsyh)_{t-i} + \sum_{i=0}^z \beta_{2i} \Delta(\log_ibf_gsyh)_{t-i} + \sum_{i=0}^z \beta_{3i} \Delta(\log_dbf_gsyh)_{t-i} + \sum_{i=0}^z \beta_{4i} \Delta(\log_dt_gsyh)_{t-i} + \beta_5(\log_gsyh)_{t-1} + \beta_6(\log_sgh_gsyh)_{t-1} + \beta_7(\log_ibf_gsyh)_{t-1} + \beta_8(\log_dbf_gsyh)_{t-1} + \beta_9(\log_dt_gsyh)_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

Denklemden Δ bağımlı ve bağımsız değişkenlerin gecikmeleri arasındaki farkı ifade eder. Bağımlı ve bağımsız değişkenlerdeki her bir gecikme arasındaki fark kısa dönem dinamikleri ve bu dinamikler bağımlı değişkende ortaya çıkabilecek değişimleri gösterir. Uzun dönem dinamikler ise her bir gecikme değeri katsayısının, bağımlı değişkenin katsayısına oranlanması ile bulunur.

ARDL model temel hipotezleri şu şekilde kurulur:

$$H_0 = \beta_5 = \beta_6 = \beta_7 = \beta_8 = \beta_9 = 0 \quad (\text{Eş bütünleşme yoktur})$$

$$H_1 = \beta_i \text{'lerden en az biri sıfırdan farklıdır} \quad (\text{Eş bütünleşme vardır})$$

Bu hipotezleri test etmek için F istatistiği ya da Wald test istatistikleri kullanılabilir. Fakat F istatistikleri standart değerler değildir. Bu nedenle Pesaran vd. (2001) kritik değerler hesaplamışlar ve bu kritik değerler iki kısımdan oluşmaktadır. Birincisinde tüm değişkenlerin I(1) olduğu, ikincisinde ise tüm değişkenlerin I(0) olduğu varsayılır. Sonuçta bu değerler arasında bir bant oluşur ve hesaplanan F istatistik değeri üst sınır değerinden yüksekse H_0 hipotezi reddedilerek eş bütünleşmenin olduğu sonucuna ulaşılır. Hesaplanan F istatistik değeri alt sınırın altındaysa H_0 kabul edilir. H_0 'ın reddedildiği durumda bir sonraki aşamaya geçilerek Hata Düzeltme Modeli uygulanır. Bu aşamada hata düzeltme terimi kısa dönem dinamikleri elde etmek üzere şu şekilde tanımlanmaktadır:

$$\Delta \log_gsyh_t = \alpha + \sum_{i=1}^z \beta_{1i} \Delta(\log_sgh_gsyh)_{t-i} + \sum_{i=0}^z \beta_{2i} \Delta(\log_ibf_gsyh)_{t-i} + \sum_{i=0}^z \beta_{3i} \Delta(\log_dbf_gsyh)_{t-i} + \sum_{i=0}^z \beta_{4i} \Delta(\log_dt_gsyh)_{t-i} + \beta_{6i} \quad (3)$$

ECT_{t-1} katsayısının negatif ve anlamlı olması kısa dönemde var olan dengesizliklerin uzun dönemde dengeye geleceği anlamına gelir.

5. Bulgular

Bu çalışmada altı zaman serisi için durağanlık analizi yapılmıştır. Bunun için Augmented Dickey-Fuller birim kök testinden faydalanılmıştır. Söz konusu test sonuçları aşağıda Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Değişken	ADF t- istatistiği ve olasılık değerleri			
	Düzye		Birinci Fark	
	Sabit	Sabit ve Trend	Sabit	Sabit ve Trend
LOG_DBF_GSYH	-0.724(0.822)	-1.746(0.697)	-4.378(0.002)*	-4.641(0.005)*
LOG_DT_GSYH	-1.940(0.308)	-2.488(0.329)	-9.511(0.000)*	-11.115(0.000)
LOG_GSYH	-0.607(0.843)	-5.633(0.000)*	-6.183(0.000)*	-4.066(0.024)
LOG_IBF_GSYH	-1.991(0.288)	-3.064(0.136)	-4.267(0.003)*	- 4.362(0.011)**
LOG_SGH_GSYH	-2.690(0.089)***	-2.540(0.307)	-3.992(0.005)*	- 4.173(0.016)**

*, ** ve *** sırasıyla %1, %5 ve %10 istatistiksel anlamlılık düzeylerini ifade eder.

ADF birim kök testi hem trendli hem de trendsiz olarak uygulanmıştır. Çıkan sonuçlar sabitli modelde LOG_SGH_GSYH dışındaki tüm değişkenlerin birinci farkı alındığında durağan hale geldiğini göstermektedir. Sabitli ve trendli modelde ise LOG_GSYH 'nin düzeyde durağan olduğu tespit edilirken, diğer tüm değişkenlerin I(1) olduğu anlaşılmıştır.

Birim kök testinden sonra seriler arasında eş bütünleşme olup olmadığının anlaşılması için çalışmada ARDL sınır testi kullanılmıştır. Analiz sonucunda F istatistik değeri 9.695 olarak bulunmuş ve Pesaran vd. (2001)'nin belirlediği kritik değerlerin üzerinde olduğu anlaşılmıştır. Tablo 3'te sunulan bu sonuç eş bütünleşmenin varlığını ifade etmektedir.

Tablo 3. Sınır Testi Eş Bütünleşme Sonuçları

k	F İstatistiği	Alt Sınır Değeri – I(0)	Üst Sınır Değeri - I(1)
4	9.695	3.29 (%1)	4.37 (%1)

Değişkenler arasında eş bütünleşme ilişkisinin olduğu anlaşıldıktan sonra uzun dönem katsayılarına bakılabilmektedir. ARDL (1,1,2,2,2) modeli uygulanan analizin modele dâhil edilen değişkenlere ait uzun dönem katsayıları ve istatistiksel anlamlılıkları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4. ARDL (1,1,2,2,2) Modeli Uzun Dönem Tahmin Sonuçları (Bağımlı Değişken: LOG_GSYH)

Değişken	Katsayı	T İstatistiği ve Olasılık Değeri
C	1.652	5.509(0.000)*
LOG_IBF_GSYH	-1.251	-3.089(0.652)
LOG_DT_GSYH	-0.217	-0.463(0.652)
LOG_DBF_GSYH	0.026	0.037(0.970)
LOG_SGH_GSYH	0.865	2.365(0.037)**

* ve ** sırasıyla %1 ve %5 istatistiksel anlamlılık düzeylerini ifade eder.

Tablo 4 incelendiğinde uzun dönemde açıklayıcı değişkenlerden LOG_SGH_GSYH'nin gayrisafi yurtiçi hasıla oranı üzerinde pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip oldu söylenebilir [benzer bir sonuç için bkz. Kar ve Taban (2003); Arısoy vd. (2010)]. Dolayısıyla uzun dönemde sosyal güvenlik harcamalarının gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki payında ortaya çıkan bir birimlik artışın gayrisafi yurtiçi hasıla artış oranını yaklaşık yüzde 0.86 artırdığı söylenebilir. Tablo 5'te ise kısa dönem katsayıları ve hata düzeltme modeli sonuçları yer almaktadır.

Tablo 5. Kısa Dönem ve Hata Düzeltme Modeli Sonuçları

Değişken	Katsayı	T İstatistiği ve Olasılık Değeri
C	2.881	4.686(0.000)*
LOG_GSYH(-1)	-1.743	-7.458(0.000)*
LOG_IBF_GSYH(-1)	-2.182	-2.901(0.014)**
LOG_DT_GSYH(-1)	-0.378	-0.465(0.650)
LOG_DBF_GSYH(-1)	0.046	0.037(0.970)
LOG_SGH_GSYH(-1)	1.508	2.308(0.041)**
D(LOG_IBF_GSYH)	-0.678	-1.885(0.086)***
D(LOG_DT_GSYH)	0.811	0.891(0.319)
D(LOG_DT_GSYH(-1))	1.212	1.397(0.189)
D(LOG_DBF_GSYH)	-2.760	-2.647(0.022)**
D(LOG_DBF_GSYH(-1))	-4.651	-3.510(0.004)*
D(LOG_SGH_GSYH)	0.602	1.043(0.319)
D(LOG_SGH_GSYH(-1))	1.578	3.627(0.004)*
ECM(-1)	-1.743	-9.198(0.000)

*, ** ve *** sırasıyla %1, %5 ve %10 istatistiksel anlamlılık düzeylerini ifade eder.

Sonuçlar incelendiğinde uzun dönemin aksine kısa dönemde iç borç faiz ödemelerinin büyümeye olan etkisi istatistiksel olarak anlamlı ve negatif olduğu söylenebilir. Buna göre kısa dönemde iç borç faiz ödemelerinde ortaya çıkan bir birimlik artış ekonomik büyümeyi yüzde 2.18 azaltmaktadır. Bunun yanı sıra sosyal güvenlik harcamaları ekonomik büyümeye etkisi uzun dönem sonuçları ile benzer şekilde pozitif iken, etkinin büyüklüğü daha fazladır. Hem kısa hem de uzun dönem sonuçlar karşılaştırıldığında dış borç faiz ödemeleri ve diğer transferler her iki durumda da istatistiksel olarak anlamsız olmakla beraber, dış borç faiz ödemeleri katsayısı negatif iken, diğer transferlere ilişkin değişkene ait katsayı pozitifdir. Son olarak hata düzeltme katsayısının negatif ve istatistiksel olarak anlamlı olması ele alınan dönemde gerçekleşen herhangi bir dengesizliğin bir sonraki dönemde hızla düzeldiğini göstermektedir.

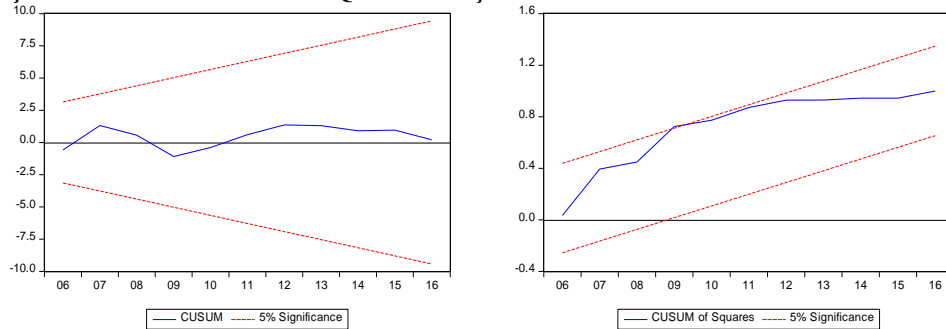
Çalışmada modelin ekonometrik açıdan uygunluğu normallik, otokorelasyon, değişen varyans ve istikrar testleri ile analiz edilmiştir. Yapılan Jarque-Bera normallik testi sonucunda normal dağılım, Breusch-Godfrey Seri Korelasyon LM testi sonucunda otokorelasyon, Heteroskedasticity testi sonucunda değişen varyans sorunu olmadığı tespit edilmiştir. Her bir tanısal test sonucu Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Diagnostik Test Sonuçları

Test	İstatistik	Olasılık
Jarque-Bera Normallik Testi	0.673	0.714
Breusch-Godfrey Seri Korelasyon LM Testi	0.910	0.436
Heteroskedasticity Test	1.265	0.351

Modelin istikrarlı olup olmadığı CUSUM ve CUSUMQ testleri ile sınınmıştır. Test sonuçları Şekil 1'de sunulmuştur. Elde edilen sonuçlar analize konu olan dönemde herhangi bir yapısal kırılmanın olmadığını ve modelin istikrarlığı olduğunu göstermektedir.

Şekil 1. CUSUM ve CUSUMQ Test Sonuçları

6. Sonuç

Transfer harcamaları içerik itibariyle gelişmişlik düzeyine bağlı olarak ülkeden ülkeye değişen bir kamu harcaması türüdür. Gelişmiş ülkelerde daha çok yaşam kalitesini artırmaya yönelik harcamalardan oluşurken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde borç faiz ödemeleri transfer harcamaları içerisinde ağırlıklı olarak yer almaktadır. Bu bakımdan transfer harcamalarının ekonomiye yansımaları araştırılırken içeriğini oluşturan harcama kalemlerinin ayrıştırılarak analizlere dâhil edilmesi önem kazanmaktadır. Nitekim Türkiye’de sosyal nitelikli transferlerin bütçede çok küçük bir paya sahip olmasına karşın borç faiz ödemeleri yüksek oranlarda seyretmektedir.

Çalışmada Türkiye’nin 1991-2016 verileri kullanılarak transfer harcamalarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Transfer harcamaları kendi içerisinde sosyal güvenlik harcamaları, iç borç faiz ödemeleri, dış borç faiz ödemeleri ve diğer transferler (cari transferler ve sermaye transferleri) olmak üzere gruplandırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ele alınan dönemde sosyal güvenlik harcamalarının ekonomik büyümeyi hem kısa hem de uzun dönemde olumlu etkilediği, iç borç faiz ödemelerinin ise kısa dönemde negatif yönde bir etki ortaya çıkardığı gözlemlenmiştir. Sosyal güvenlik harcamaları açısından elde edilen bulgu bu harcama türünün bugünkü tasarrufları azaltıcı etkisinden ziyade bir beşerî sermaye harcaması olma özelliğini desteklemektedir.

Ulaşılan sonuç etrafında iç borçların olumsuz etkisinin azaltılması öncelikle etkin bir borç yönetimini gerekli kılmaktadır. Türkiye’de kısa vadeli ve faiz oranı yüksek bir borçlanma yapısı borçlanma maliyetini yükseltmektedir. Bu durum borçların yeni borçlarla kapatılması ile sonuçlanmaktadır. Sonuçta alınan borçlar uzun vadede verimli alanlarda kullanılmayarak ekonomik büyümede negatif bir etki ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada öncelikli olarak yapılması gereken devlet iç borçlanmasının azaltılması ve uzun vadeli-düşük faizli bir dış borçlanmaya başvurulmalıdır. Ayrıca sıkı bir maliye politikası ile faiz dışı fazlanın artırılması alınabilecek bir başka önlemdir. Ancak faiz dışı fazlanın sağlanması amacıyla kamu gelirlerini artırmak adına vergilerin artırılması tek başına yeterli olmayacaktır. Zira böylesi bir uygulama bir takım politik ve ekonomik kaygılar nedeniyle dolaylı vergilerde bir artışla sonuçlanacaktır. Bu durum düşük gelirli kesimin refah kaybına sebebiyet vermesi başta olmak üzere çeşitli olumsuzluklar ortaya çıkaracaktır. Bütün bu nedenlerden dolayı uzun vadede kalıcı bir mali disiplin sağlanması bakımından cari harcamaların kısılması daha etkin bir uygulama olacaktır.

Sonuçta transfer harcamaları içerisinde borç faizlerinin ağırlıklı olması bu harcama türünün büyümeye negatif bir etkisi olduğunu gösterir. Buna karşın sosyal nitelikli transferlerin artırılması özellikle uzun vadede olumlu etkiler ortaya çıkarabilecektir. Ancak sosyal transferlere ağırlık verilirken bütçede ağır bir yük ortaya çıkarmamasına özen göstermek öncelikli hedefi kalıcı bir ekonomik büyüme sağlamak olan özellikle gelişmekte olan ülkeler için üzerinde durulması gereken bir konudur.

7. Referanslar

- Afonso ve Furceri (2010). Government Size, Composition, Volatility and Economic Growth. *European Journal of Political Economy*, 26, 517-532.
- Afonso, A. ve Jalles, J. T. (2013). Fiscal Composition and Long-Term Growth, *ECB Working Paper No.* 1518.
- Aghion, P. ve Bolton, P. (1997). A Theory of Trickle-Down Growth and Development. *The Review of Economic Studies*, 64(2), 151-172.
- Akbulut, H. ve Güran, M. C. (2015). Kamu Transfer Harcamaları ve Büyüme İlişkisi: Dinamik Panel Veri Yöntemi ile Uzun Dönem Analizi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(1), 1-18.
- Altay, N. O. ve Altın, O. (2008). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme ve Yatırımlar Üzerine Etkilerinin Analizi (1980–2005). *Ege Akademik Bakış*, 8(1), 267-285.
- Arısoy, İ. (2005). Wagner ve Keynes Hipotezleri Çerçevesinde Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 63-80.
- Arısoy, İ., Ünlükaptan, İ. ve Ergen, Z. (2010). Sosyal Harcamalar ve İktisadi Büyüme İlişkisi: Türkiye Ekonomisinde 1960–2005 Dönemine Yönelik Bir Dinamik Analiz. *Maliye Dergisi*, 158, 398-421.
- Auteri, M. ve Constantini, M. (2004). Fiscal Policy and Economic Growth: The Case of The Italian Regions. *The Review of Regional Studies*, 34(1), 72-94.
- Aytaç, D. ve Güran, M. (2010). Kamu Harcamalarının Bileşimi Ekonomik Büyüme Etkileri Mi? Türkiye Ekonomisi İçin Bir Analiz. *Sosyoekonomi*, 2, 130-152.
- Barro, R. J. (1974). Are Government Bonds Net Wealth. *Journal of Political Economy*, 82(6), 1095-1117.
- Barro, R. J. (1989). Economic Growth in a Cross-Section of Countries. *NBER Working Paper No.* 3120.
- Başar, S., Aksu, H., Temurlenk, M. S. ve Polat, Ö. (2009). Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Büyüme İlişkisi: Sınır Testi Yaklaşımı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 301-314.
- Başlevent, C. (2014). Social Transfers and Income Inequality in Turkey: How Informative Is the Survey of Income and Living Conditions?. *Ekonomi-tek*, 3(3), 23-42.
- Bellettini, G. ve Ceroni, C. B. (2000). Social Security Expenditure and Economic Growth: An Empirical Assessment. *Research in Economics*, 54, 249-275.
- Benabou, R. (2000). Unequal Societies: Income Distribution and the Social Contract. *The American Economic Review*, 90(1), 96-129.
- Cashin, P. (1995). Government Spending, Taxes, and Economic Growth. *IMF Staff Papers*, 42(2), 237-269.
- Diamond, J. (1998). Fiscal Indicators for Economic Growth: The Government Own Saving Concept Re-Examined. *Journal of Public Budgeting, Accounting & Financial Management*, 9(4), 627-651.
- Dişbudak, C. (2017). Kamu Harcamaları Bileşiminin Gelir Dağılımı ve Refah Etkileri: Türkiye Örneği. V. Anadolu International Conference in Economics, May 11-13, Eskişehir, Türkiye.

- Enrlich, I. ve Zhong, J. G. (1998). Social Security and the Real Economy: An Inquiry into Some Neglected Issue. *The American Economic Review*, 88(2), 151-157.
- Felstein, M. (1974). Social, Induced Retirement, and Aggregate Capital Accumulation. *The Journal of Political Economy*, 82(5), 905-926.
- Floden, M. (2001). The Effectiveness of Government Debt and Transfers as Insurance. *Journal of Monetary Economics*, 48, 81-108.
- Gupta, S., Clements, B., Baldacci, E. ve Mulas-Granados, C. (2005). Fiscal Policy, Expenditure Composition and Growth in Low-Income Countries. *Journal of International Money and Finance*, 24, 441-463.
- Gül, E. ve Yavuz, H. (2011). Türkiye’de Kamu Harcamaları ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik İlişkisi:1963-2008 Dönemi. *Maliye Dergisi*, 160, 72-85.
- Hansson, P. ve Henrekson, M. (1994). A New Framework for Testing The Effect of Government Spending on Growth and Productivity. *Public Choice*, 81, 381-401.
- Kanca, O. C. (2011). Kamu Harcamalarının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi 1980-2008 (Ampirik Bir Çalışma). *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 25(1), 75-92.
- Kar, M. ve Taban, S. (2003). Kamu Harcama Çeşitlerinin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(3), 145-169.
- Keane, M., & Prasad, E. (2002). Inequality, Transfers, and Growth: New Evidence from the Economic Transition in Poland. *The Review of Economics and Statistics*, 84(2), 324-341. Retrieved December 19, 2020, from <http://www.jstor.org/stable/3211781>
- Kneller, R., Bleaney, M. F. ve Gemmel, N. (1999). Fiscal Policy and Growth: Evidence from OECD Countries. *Journal of Public Economics*, 74, 171-190.
- Kolçak, M., Kalabak, A. Y. ve Boran, H. (2015). Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki Üzerine Ampirik Bir Analiz: 1984-2014 Türkiye Örneği. *EconWorld2015*, 18-20 Ağustos, IRES, Torino, Italy.
- Korkmaz, S. (2013). Evaluating The Relationship Between Public Expenditures and Economic Growth for Turkey. *Actual Problems of Economics*, 11(149), 382-391.
- Korpi, W. (1985). Economic Growth and the Welfare State: Leaky Bucket or Irrigation System?. *European Sociological Review*, 1(2), 97-118.
- Davies, J. B. ve Kuhn, P. (1992). Social Security, Longevity, and Moral Hazard. *Journal of Public Economics*, 49(1), 91-106.
- Landau, D. L. (1985). Government Expenditure and Economic Growth in the Developed Countries: 1952-76. *Public Choice*, 47(3), 459-477.
- Landau, D. L. (1986). Government and Economic Growth in the Less Developed Countries: An Empirical Study for 1960-1980. *Economic Development and Cultural Change*, 35(1), 35-75.
- Mızırak, Z. ve Üçler, G. (2012). Türkiye’de Kamu Harcamalarının İktisadi Büyüme Üzerindeki Etkisi (1970-2009). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 178-202.
- Miller, S. M. ve Russek, F. S. (1993). Fiscal Structures and Economic Growth: International Evidence. *Econ. Inquiry*, 35(3), 603-613.
- Persson, T. ve Tabellini, G. (1994). Is Inequality Harmful for Growth?. *The American Economic Review*, 84(3), 600-621.

- Pesaran M. H. ve Y. Shin (1997). An Autoregressive Distributed Lag Modelling Approach to Cointegration Analysis. Web: <https://pdfs.semanticscholar.org/743d/c1e8cf7eea4a2ac9bc58907f2ce08a1f5d90.pdf>, Erişim Tarihi: 09.10.2020
- Pesaran, M. H., Shin, Y. ve Smith, R. J. (2001). Bounds Testing Approaches to the Analysis of Long Run Relationship. Web: <https://www.repository.cam.ac.uk/bitstream/handle/1810/418/pss1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, Erişim Tarihi: 09.10.2020
- Philipson, T. ve Becker, G. S. (1998). Old-Age Longevity and Mortality-Contingent Claims. *Journal of Political Economy*, 106(3), 551-573.
- Sala-i-Martin, X. (1995). Transfers, Social Safety Nets and Economic Growth. *Economics Working Paper 139*.
- Singh, R. ve Weber, R. (1997). The Composition of Public Expenditure and Economic Growth: Can Anything be Learned from Swiss Data?. *Swiss Journal of Economics and Statistics*, 133(3), 617-634.
- Tülümce, S. Y. ve Yayla, N. (2017). Türkiye’de Kamu Harcamalarının Bileşenleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Wagner ya da Keynes?. *Social Sciences*, 12(4), 132-184.
- Tülümce, S. Y. ve Zeren, F. (2017). Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin Asimetrik Nedensellik Testi ile Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(2), 299-310.
- Yavuz, E. ve Ergen, E. (2017). Impact of Public Expenditures and Economic Classification on Growth: Turkey Analysis. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 49-61.
- Yılmaz, Ö. ve Kaya, V. (2005). Kamu Harcama Çeşitleri ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 257-271.
- Yilgör, M., Ertuğrul, C. ve Celepcioğlu, M. E. (2012). The Effect of Public Expenditure on Economic Growth: Turkey Example. *Investment Management and Financial Innovations*, 9(2), 192-202.
- Yüksel, C. ve Songur, M. (2011). Kamu Harcamalarının Bileşenleri ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Ampirik Bir Analiz (1980-2010). *Maliye Dergisi*, 161, 365-380.
- Zhang, J. (1995). Social Security and Endogenous Growth. *Journal of Public Economics*, 58, 185-213.
- Zhang, J., Zhang, J. ve Leung, M. C. M. (2006). Health Investment, Saving, and Public Policy. *The Canadian Journal of Economics*, 39(1), 68-93.